

Aantal broedparen van meeuwen in Zuid-Kennemerland in 1989 en 1990

Fred Cottaar

Inleiding

De duinstreek van Nederland werd tot voor kort bevolkt door enkele grote meeuwenkolonies (o.a. Wassenaar, Schoorl en Callantsoog), maar doordat de Vos deze kolonies ontdekte werden ze door de predatiedruk zo goed als verlaten. Ook IJmuiden ontkwam niet aan de Vos, al dachten we dat het Forteiland, in de monding van het Noordzeekanaal, redelijk veilig zou zijn (Cottaar & Maassen, 1989). De enige veilige kolonies zijn de kolonies, die zich op de Waddeneilanden en in de Delta bevinden, alwaar zich (nog) geen vossen ophouden. Een andere optie voor de meeuwen is het nest te bouwen op een dak. Dit gebeurde al enige tijd in IJmuiden, maar toen de Vos om de hoek kwam kijken werd er volop uitgeweken naar de IJbunker en andere daken in het industriegebied van IJmuiden. Ook dukdalven en steigers rond het sluizencomplex bleken een veilige plaats. Ondanks de vossenpredatie kwamen er in de duinen van Zuid-Kennemerland toch nog meeuwen tot broeden en vlogen er jongen succesvol uit; al met al reden om door te gaan met het inventariseren van deze soortgroep om de ontwikkeling op de voet te kunnen volgen.

Inventarisatiemethode

Op de IJbunker in IJmuiden wordt maar één keer geteld (rond eind mei) en dan worden de aanwezige nesten geteld. Vanaf de IJbunker kunnen de meeste andere daken van het industrieterrein geteld worden. Doordat de telling slechts eenmalig is, moet het aantal nesten op de IJbunker gezien worden als een minimum, daar er na de teldag nog nesten bij kunnen komen. De methode is echter gekozen om de kolonie zo min mogelijk te verstoren.

Bij het bekijken van andere daken vanaf de IJbunker kunnen broedende vogels over het hoofd gezien worden. Meeuwen kunnen hun nest namelijk op de onopvallendste richels en in de kleinste hoekjes hebben. Daarom worden deze daken in de periode dat er grote bedelende jongen zijn vanaf de begane grond bekeken. Het kan nl. gebeuren dat er pulli op een dakrand of -punt op hun ouders wachten om gevoerd te worden. Door deze extra telling krijgen we toch een redelijk overzicht van het aantal broedparen, al is het wel zeker dat er

broedgevallen gemist worden. Het is echter een ondoenlijke zaak om op alle daken naar nesten te zoeken. De aantallen in de Kennemerduinen en Duin & Kruidberg hebben betrekking op getelde nesten; in de AW-duinen wordt een schatting gemaakt van het aantal broedparen.

Resultaten 1989

De resultaten van 1989 staan in tabel 1.

Tabel 1. Aantal broedparen van meeuwen, per gebied, in Zuid-Kennemerland in 1989.

Kolonie	Zilvermeeuw	Kleine Mantelmeeuw	Stormmeeuw	Kokmeeuw
IJmuiden	275	24-25	11	0
Kennemerduinen	97	2	1	0
Duin & Kruidberg	20-25	0	0-1	0
AW-duinen	0	0	15-20	3
Overig	0	0	16-21	0
Totaal	392-397	26-27	43-54	3

In 1989 vonden een paar veranderingen plaats die van invloed konden zijn op het aantal broedparen. De grote sluisdeur, die langs de noordkant van het Noordzeekanaal voor de Hoogovens lag afgemeerd, was verdwenen. Normaal broedden op deze deur wel enkele tot een tiental paar Zilvermeeuwen. Voorts was het Forteiland dit jaar nog steeds verlaten (zie "Kolonisatie daken"), dit in tegenstelling tot de landtong tussen het buitentoeleidingskanaal en het middenbuitentoeleidingskanaal rond de sluisen, waar weer werd gebroed door enkele paren Zilver- en Stormmeeuwen.

Resultaten 1990

In 1990 waren er wederom enkele gebeurtenissen welke van invloed zijn op de aantalsontwikkeling in IJmuiden. Bij de IJbunker werd gedeeltelijk een nieuw dak geplaatst. Hier broedde in 1990 al één paar Zilvermeeuwen op. Verder verschenen in het industriegebied nog meer loodsen voor visverwerking. Het aantal daken breidt zich zodoende nog steeds uit.

Vooralsnog blijken de meeuwen een voorkeur te hebben voor grinddaken. Het is nu afwachten of de nieuwe daken snel bezet worden. De resultaten van 1990 staan in tabel 2.

Tabel 2. Aantal broedparen van meeuwen, per gebied, in Zuid-Kennemerland in 1990.

Kolonie	Zilver- meeuw	Kleine Mantelmeeuw	Storm- meeuw
IJmuiden	385	38	12
Kennemerduinen	61	3	2
Duin & Kruidberg	21-28	0	2
AW-duinen	0	0	11-13
Overig	0-1	0	1-2
Totaal	467-475	41	28-31

Ter informatie staan in tabel 3 de broedresultaten van de meeuwen voor de jaren 1987 t/m 1990 weergegeven.

Tabel 3. Aantal broedparen van meeuwen in Zuid-Kennemerland in de periode 1987-1990.

Jaar	Zilver- meeuw	Kleine Mantelmeeuw	Storm- meeuw	Kok- meeuw
1987	± 745	51	± 55	0
1988	281-289	6-9	34-36	0
1989	392-397	26-27	43-54	3
1990	467-475	41	28-31	0

Resultaten per soort: Zilvermeeuw (*Larus argentatus*)

De broedresultaten van de Zilvermeeuw van 1987 t/m 1990 staan in tabel 4. 1989 gaf voor alle drie de gebieden, waar in de vorige jaren werd gebreed, een toename te zien van het aantal broedparen. De grootste toename werd geconstateerd in IJmuiden, alwaar de op daken broedende Zilvermeeuwen zich behoorlijk uitbreidden van ± 140 naar 227 paar.

De kolonie in de Kennemerduinen nam toe tot 97 paar, in Duin & Kruidberg groeide het aantal broedparen langzaam.

Tabel 4. Aantal broedparen van de Zilvermeeuw, per gebied en per jaar, in Zuid-Kennemerland in de periode 1987-1990.

Jaar	IJ- muiden	Kennemer- duinen	Duin & Kruidberg	AW- duinen	Overig
1987	570	165	9-10	0	0
1988	208-211	59	14-19	0	0
1989	275	97	20-25	0	0
1990	385	61	21-28	0	0-1

In 1990 werd ongeveer hetzelfde patroon waargenomen; alleen de kolonie in de Kennemerduinen nam af. Van de 61 paar bevonden zich ± 20 paar op het grote eiland in het Vogelmeer en 2 paar in de struiken op het eilandje in het Spartelmeer. De tot nu toe van vossen gevrijwaarde kolonie op het eilandje in het Cremermeer in Duin & Kruidberg werd dit jaar echter wel bezocht door vossen en alle nesten werden gepredeerd. Dit gold echter niet voor de 3 paar die op het eilandje van het Duinmeer broedden. De komende jaren zal deze kolonie dus wel in aantal gaan afnemen.

Het aantal broedparen op daken in IJmuiden nam wederom behoorlijk toe (tot 327 paar). Een opvallende zaak tijdens de telling op de IJbunker was, dat er 5 maal een lichtblauw ei werd gevonden.

Tijdens het broedseizoen werden twee gekleurde Zilvermeeuwen waargenomen in de kolonie van IJmuiden. Het eerste ex. droeg aan de linkerpoot een witte kleurring met inscriptie A en rechts een groene kleurring met inscriptie Y. Deze vogel bleek afkomstig uit de kolonie te Schoorl en was daar als pul geringd op 7 juli 1986 en heeft vermoedelijk gebroed in IJmuiden. De tweede vogel droeg aan de linkerpoot boven het loopbeen een aluminium ring (Arnhem 5.214.796) en twee donkerblauwe kleurringetjes aan het loopbeen. Deze vogel was geringd op 8 juli 1986 te Sparregat, Wassenaar als pul en broedde vermoedelijk op het dak van een visverwerkend bedrijf. Uit deze waarnemingen blijkt dat in andere kolonies geboren Zilvermeeuwen zich in IJmuiden vestigen. Zeer waarschijnlijk wordt dit vestigingspatroon versterkt door het verdwijnen van de betreffende kolonies door de predatiedruk van vossen.

Vermeldenswaard is de vermoedelijke broedpoging van een Zilvermeeuw in de binnenstad van Haarlem (med. S. Geelhoed).

Kleine Mantelmeeuw (*Larus fuscus*)

Alleen in de Kennemerduinen en het industriegebied van IJmuiden worden broedende Kleine Mantelmeeuwen gevonden. Het aantal broedparen op de daken in IJmuiden neemt nog steeds toe. Opvallend is dat in 1989 geen enkele Kleine Mantelmeeuw in IJmuiden op de grond broedde en in 1990 slechts één paar. Het aantal paren in de Kennemerduinen blijft laag, hoewel in 1990 het hoogste aantal van de afgelopen vier jaar werd vastgesteld. Ook in 1989 en 1990 werd een gekleurde Kleine Mantelmeeuw waargenomen op de IJbunker (geringd in Wassenaar).

Tabel 5. Aantal broedparen van de Kleine Mantelmeeuw, per gebied en per jaar, in Zuid-Kennemerland in de periode 1987-1990.

Jaar	IJ- muiden	Kennemer- duinen	Duin & Kruidberg	AW- duinen	Overig
1987	± 50	1	0	0	0
1988	6-9	0	0	0	0
1989	24-25	2	0	0	0
1990	38	3	0	0	0

Stormmeeuw (*Larus canus*)

De verspreiding in 1989 was zeer opvallend. Op enkele onverwachte plaatsen werden nesten gevonden. Dit gold vooral voor een kolonie in een aardappel- en bietenveld tussen Hoofddorp en De Cruquius in de Haarlemmermeer (med. R. Brouwer). De grootte van de kolonie was ongeveer 15-20 paar. Verder kwam nog de melding van een broedgeval in de omgeving van Ruigoord (med. H. Groot).

Opvallend aan de nestplaatskeuze in de duinen is dat alle nesten in struiken of bomen werden gevonden; zelfs op het sluisencomplex in IJmuiden bevonden 3 van de 11 nesten zich in Meidoornstruiken. Het aantal broedparen in de AW-duinen neemt gestaag af en het zal dan ook niet lang meer duren voordat deze kolonie is verdwenen.

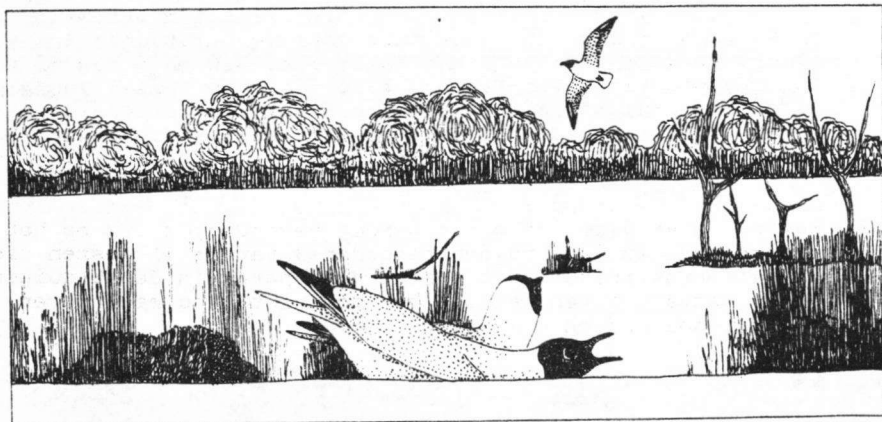
Tabel 6. Aantal broedparen van de Stormmeeuw, per gebied en per jaar, in Zuid-Kennemerland in de periode 1987-1990.

Jaar	IJ- muiden	Kennemer- duinen	Duin & Kruidberg	AW- duinen	Overig
1987	23	2	0	± 30	0
1988	8-15	1	0	25-30	0
1989	11	1	0-1	15-20	16-21
1990	12	2	2	11-13	1-2

In 1990 werd de kolonie in de Haarlemmermeer niet meer teruggevonden doch op andere plaatsen in de Haarlemmermeer (buiten onze regio) werden wel broedende Stormmeeuwen waargenomen (SVN, 1990; med. C. Scharringa). Het paar bij Ruigoord was wel weer aanwezig en er werd vermoedelijk door een paartje in het recreatiegebied Spaarnwoude gebroed. Op 22 juli werd hier een paartje met twee net vliegvlugge jongen waargenomen. Daar het betreffende gedeelte niet vaak bezocht wordt, kan broeden niet worden uitgesloten (med. E. van Huijssteeden). Voor de rest van de regio geeft 1990 een normaal beeld met een verdere afname in de AW-duinen.

Kokmeeuw (*Larus ridibundus*)

De Kokmeeuw was vroeger een algemene broedvogel in onze regio. Door onder andere de Vos zijn de aantallen echter gereduceerd tot 0. Leuk was dan ook de ontdekking dat in 1989 3 paartjes met succes hebben gebroed in de AW-duinen.

In 1969 broedden nog ca. 2700 paar Kokmeeuwen in de AW-duinen. Tekening: Guido van Leeuwen.

Kolonisatie daken

Het Forteiland was bij uitstek een geschikte broedplaats voor meeuwen; niemand had daar tenslotte last van ze. Met het verschijnen van de Vos (Cottaar & Maassen, 1988; Cottaar & Maassen, 1989) verdween echter de gehele kolonie en verplaatste deze zich gedeeltelijk naar de daken van het industriegebied van IJmuiden, waar zich reeds op daken broedende meeuwen bevonden. Vooral de IJbunker is één van de voorkeursplekken geworden voor de in aantallen toenemende dakbroeders (zie tabel 7). De aantallen namen vooral in het begin spectaculair toe, later werd de toename minder.

Tabel 7. Totaal aantal nesten van Zilvermeeuwen en Kleine Mantelmeeuwen op de IJbunker te IJmuiden in de periode 1987-1990.

Jaar	Zilver- meeuw	Kleine Mantelmeeuw	Totaal	Toename in procenten
1987	56	2	58	
1988	129	7	136	134
1989	180	22	202	49
1990	249	27	279	36

Tijdens drie tellingen (1988 t/m 1990) is ook de legselgrootte genoteerd (tabel 8). Het moge duidelijk zijn dat misschien sommige legsels nog niet compleet waren. Dit werd o.a. duidelijk toen op een dak op 3 juni 1990 nog een nest werd gebouwd, dat op 28 mei beslist nog niet aanwezig was. Van dit nest werden nog 3 jongen groot gebracht. Het blijkt ook al uit de telling van 1990, die later werd gehouden dan de twee voorgaande tellingen. Hieruit bleek dat het aantal legsels met 1 en 2 eieren minder was, hoewel er meer nesten geteld werden. Wel opvallend in 1990 was een aantal lege nesten; dit was de jaren ervoor niet opgevallen.

Tabel 8. Legselgrootte van Zilvermeeuw en Kleine Mantelmeeuw op de IJBunker te IJmuiden tijdens tellingen eind mei 1988, 1989 en 1990.

	24-5-1988	25-5-1989	28-5-1990
leeg nest	0	0	3
1 ei	8	17	11
2 eieren	23	36	27
3 eieren	104	149	238
4 eieren	1	0	0

Buiten de IJBunker nam het aantal dakbroeders ook behoorlijk toe. Zeer waarschijnlijk is het aantal dakbroeders op andere daken groter, omdat het vinden van de nesten soms behoorlijk lastig is.

Hoewel de kolonie op het Forteiland soms door Zilvermeeuwen bezocht wordt, wordt er door de aanwezigheid van de Vos nog steeds niet gebroed. Ook in de AW-duinen worden de voormalige kolonies nog door Zilvermeeuwen bezocht (med. H. Vader).

Samenvatting

De opvallende verschijning van op daken broedende Zilver- en Kleine Mantelmeeuwen neemt in het industriegebied van IJmuiden steeds grotere vormen aan. Er broedden in 1989 en 1990 resp. ± 225 en ± 330 paar Zilvermeeuwen en resp. ± 25 en ± 40 paar Kleine Mantelmeeuwen op daken. Tevens broedden rond het sluizencomplex te IJmuiden nog eens resp. ± 50 en ± 60 paar Zilvermeeuwen op dukdalven en steigers. De aantallen nemen nog steeds toe, terwijl het aantal broedparen in de duinen (op een uitschieter in de Kennemerduinen in 1989 na) stabiel blijft.

Stormmeeuwen werden op verschillende plaatsen in de regio broedend aangetroffen. Vooral de waarneming van een kolonie in een aardappel- en bietenveld in de Haarlemmermeer was opvallend.

Vermeldenswaard is nog het broeden van 3 paar Kokmeeuwen in 1989 in de AW-duinen.

Discussie

Een discussie over op daken broedende meeuwen is niet alleen rond IJmuiden gaande. Zijn het in IJmuiden vooral bedrijfsgebouwen waar op gebroed wordt, in Leiden is dat wel anders. Hier wordt op flatgebouwen gebroed, tot grote ergernis van de bewoners (Wanders, 1990). In IJmuiden speelt, naast het versieren van de auto's met uitwerpselen, nog een ander probleem. De Zilvermeeuwen staan daar op pallets met verpakte materialen, waarvan ze het plastic omhulsel kapot pikken. Zodoende worden de materialen nat en waardeloos; een wezenlijk probleem dus. Andere problemen zijn er mijns inziens niet, maar mocht iemand meer weten dan houd ik me aanbevelen. Voor de Hoogovens is het broeden van meeuwen op hun bedrijfsterrein (buiten onze regio) een groot probleem. Onderzoek en goed overleg zou hier een oplossing moeten brengen, die tot tevredenheid stemt bij zowel de Hoogovens als de meeuwen.

Dankwoord

Hierbij wil ik F. de Boer, H. Schouten en H. Vader bedanken voor de gegevens uit 'hun' terrein en R. Brouwer, S. Geelhoed, H. Groot, E. van Huijssteeden, E. Maassen, J. Vegelin en C. Verbeek voor de aanvullende gegevens.

Literatuur

- Cottaar, F. & E. Maassen, 1988. Meeuwenkolonies in Zuid-Kennemerland in 1987. De Fitis 24 (2): 58-62.
- Cottaar, F. & E. Maassen, 1989. Meeuwenkolonies in Zuid-Kennemerland in 1988. Fitis 25 (3): 132-139.
- SVN, 1990. Broedvogels van Noord-Holland. Stichting SVN, Assendelft.
- Wanders, H., 1990. Meeuwentellingen in Meyendel. Jaarverslag Meeuwengroep Meyendel 1989.

Fred Cottaar, Marsstraat 1, 2024 GA Haarlem